فهرست مطالب

مقدمه:..... ۱۱

فصل اول: کلیات..... ۱۳

۱-تعریف حقوق تجارت..... ۱۳

۲- حقوق تجارت یا حقوق تجار یا سیستم موضوعی و شخصی حقوق تجارت..... ۱۴

۳- تعریف تاجر در دو سیستم موضوعی و شخصی..... ۱۵

۴- تعریف تاجر در قانون تجارت ایران..... ۱۶

۵- مفهوم شغل معمولی در ماده اول قانون تجارت..... ۱۷

۶- انواع معاملات تجاری..... ۱۸

۷-شرایط اشتغال به تجارت..... ۱۹

۱-۷- تاجر باید دارای اهلیت باشد:..... ۱۹

۲-۷-رعایت قوانین و مقررات مخصوص..... ۲۰

۸-انواع معاملات تجاری ذاتی..... ۲۱

۱-۸- خرید یا تحصیل هر نوع مال منقول به قصد فروش یا اجاره اعم از این‌که تصرفاتی در آن شده باشد یا نشده باشد..... ۲۱

۸-۲- تصدی به حمل‌ونقل از راه خشکی یا آب یا هوا به هر نحوی که باشد..... ۲۲
۸-۳- هر قسم عملیات دلالی یا حق‌العمل کاری (کمیسیون) و یا عاملی و همچنین تصدی به هر نوع تأسیساتی که برای انجام بعضی امور ایجاد می‌شود ازقبیل تسهیل معاملات ملکی یا پیدا کردن خدمه یا تهیه و رسانیدن ملزومات و غیره..... ۲۲
۸-۴- تأسیس و به‌کار انداختن هر قسم کارخانه مشروط بر این‌که برای رفع حوائج شخصی نباشد..... ۲۳
۸-۵-تصدی به عملیات حراجی ۲۳
۸-۶- تصدی به هر قسم نمایشگاه‌های عمومی..... ۲۴
۸-۷-هر قسم عملیات صرافی و بانکی..... ۲۴
۸-۸- معاملات برواتی اعم از این‌که بین تاجر یا غیر تاجر باشد..... ۲۴
۸-۹- عملیات بیمه بحری و غیر بحری..... ۲۵
۸-۱۰- کشتی‌سازی و خرید و فروش کشتی و کشتی رانی داخلی یا خارجی و معاملات راجعه به آن‌ها..... ۲۶
۹- انواع معاملات تجاری تبعی..... ۲۶
۹-۱-کلیه معاملات بین تجار و کسبه و صرافان و بانک‌ها..... ۲۷
۹-۲-کلیه معاملاتی که تاجر با غیر تاجر برای حوائج تجارتی خود می‌نماید ۲۷
۹-۳- کلیه معاملاتی که اجزاء یا خدمه یا شاگرد تاجر برای امور تجارتی ارباب خود می‌نماید..... ۲۸
۹-۴- کلیه معاملات شرکت‌های تجارتی ۲۸
۱۰- اصل تجاری بودن کلیه معاملات تاجر..... ۲۹

فصل دوم: مفاهیم مرتبط با حق العمل کاری..... ۳۱
۱- تاریخچه حق العمل کاری..... **۳۱**
۲- مفهوم حق العمل کاری در معنای اخص..... **۳۵**
۳- ماهیت حقوقی حق العمل کاری..... **۳۷**
۴-تمیز مفهوم حق العمل کاری از سایر مفاهیم مشابه..... **۴۱**
۵-تحلیل ماهیت حق العمل کاری ذیل عنوان نمایندگی..... **۴۷**

فصل سوم: شرایط حق العمل کاری..... ۵۷
۲- اهلیت تجاری..... **۶۰**
۳- شرایط خاص اشتغال به تجارت..... **۶۵**
۱-۳- معیار کسبه جزء:..... ۶۶
۲-۳- شرایط اشتغال به تجارت..... **۶۷**

فصل چهارم: موارد حق العمل کاری..... ۷۱
۱- حق العمل کاری در قانون تجارت:..... **۷۱**
۱-۱-تحلیل احکام حق العمل کاری..... ۷۳
۱-۲- ارتباط حق العمل کاری با کارگزاری بیمه و بورس..... ۷۵
۲- انواع دستورات آمر در حق العمل کاری..... **۷۷**
۲-۱-معامله به قیمت معین:..... ۷۸
۲-۲- معامله با تعیین میزان حداقل یا حداکثر..... ۷۸
۲-۳- معامله به قیمت روز..... ۷۸
۲-۴- معامله به بهترین قیمت روز:..... ۷۹

۵-۲- معامله به نقد یا نسیه: ۷۹
۶-۲- فروش به طریق مزایده: ۸۰
۳-انواع دستورات آمر ازنظر اختیار برای حق‌العمل‌کار ۸۱
۴-موارد تلقی حق‌العمل‌کار به‌عنوان اصیل در معامله ۸۱
۵- محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های حق العمل کاری ۸۲
۱-۵-محدودیت‌هایی که جنبه کلی دارند و مربوط به تجارت خارجی و ارز می‌باشند: ۸۲
۲-۵- سایر محدودیت‌ها ۸۳
۶-حق العمل کاری در مقررات گمرکی قدیم ۸۵
۶-۱-وظایف حق‌العمل‌کار گمرکی در مقررات قدیم ۸۶
۶-۲-سایر اشخاص دخیل در امور گمرکی در مقررات قدیم ۸۸
۷-مقایسه حق العمل کار تجاری و حق‌العمل‌کار گمرکی در مقررات قدیم ۸۹
۸-حق العمل کاری در گمرک در مقررات جدید ۹۰
۸-۱-کارگزار گمرکی ۹۰
۸-۲-رسیدگی به تخلفات کارگزاری گمرکی ۹۱
۸-۳-کارگزاری گمرکی شرکت‌های حمل‌ونقل ۹۲
۸-۴-کارگزار گمرکی در آیین‌نامه قانون امور گمرکی ۹۴
۸-۴-۱-پروانه کارگزاری گمرکی ۹۴
۸-۴-۲-شرایط متقاضیان پروانه کارگزاری گمرکی در آیین‌نامه ۹۴
۸-۴-۳-کارمندان کارگزاران گمرکی ۹۶
۸-۴-۴- وظیفه کارگزار گمرکی در آیین‌نامه ۹۶

فصل پنجم: آثار معاملات حق‌العمل کار..... ۹۹
۱-آثار معاملات حق‌العمل‌کار نسبت به آمر..... **۹۹**
۲-مفهوم معامله به حساب آمر..... **۱۰۲**
۳- حق‌الزحمه حق العمل کار..... **۱۰۳**
۴-حق حبس حق‌العمل کار..... **۱۰۵**
۵-تقصیر حق‌العمل‌کار..... **۱۰۷**
۶-نفع و ضرر حاصل از معامله..... **۱۰۸**
۷-معاملات اعتباری:..... **۱۰۸**
۸-بیمه اموال موضوع معامله:..... **۱۰۹**
۹-اعمال مقررات وکالت درحق العمل کاری..... **۱۱۲**
۱۰-آثار معاملات حق‌العمل‌کار نسبت‌به طرف دیگر معامله..... **۱۱۴**

قوانین و مقررات مرتبط..... ۱۱۹
الف) از قانون تجارت مصوب ۱۳ اردیبهشت ماه ۱۳۱۱ شمسی..... ۱۱۹
ب) از لایحه اصلاح قانون تجارت تاریخ انتشار: ۲۶ دی ۱۳۹۲..... ۱۳۶
ج)از لایحه قانون تجارت مصوب ۱۴۰۴/۱/۲۸ مجلس شورای اسلامی ۱۶۲
د) قانون امور گمرکی شماره ۳۷۳/۵۷۴۴۵ ۱۳۹۰/۹/۱۶..... ۲۰۴
و) آیین نامه اجرایی قانون امور گمرکی مصوب ۱۳۹۱/۱۲/۰۶ با اصلاحات و الحاقات بعدی..... ۲۹۳

منابع و مآخذ:..... ۳۹۱

مقدمه

مقررات مربوط به‌حق العمل کاری در قانون تجارت ایران مصوب ۱۳۱۱/۱۲/۱۳ از مواد ۳۵۷ تا ۳۷۶ آمده‌است در تحقیق حاضر در پی روشن ساختن مطالبی درمورد ماهیت حقوقی و موارد و شرایط حق‌العمل کاری و آثار معاملات حق‌العمل‌کار نسبت‌به آمر و طرف دیگر معامله هستیم. بر این اساس ابتدا می‌بایست کلیاتی درمورد حق العمل کاری بیان شود. یعنی مفهوم حق العمل کاری و ماهیت حقوقی آن و نظرات مختلفی که در این باب بیان‌شده است، پرداخته شود. علاوه‌بر این شرایط حق‌العمل کاری را با توجه به این‌که طبق بند سوم ماده ۲ قانون تجارت، حق العمل کاری جزء اعمال ذاتاً تجارتی قرار گرفته است، مورد بررسی قرار داده و به مواد حق‌العمل کاری در قانون تجارت و نیز مقررات گمرکی پرداخته شود. همچنین می‌بایست آثار معاملات حق‌العمل‌کار نسبت‌به آمر و طرف دیگر معامله بررسی شود. حق‌العمل‌کاری جزء مباحث حقوقی تجارت یک در دانشکده‌های حقوق بررسی می‌شود و از این بابت تألیف حاضر جزء منابع درس حقوق تجارت یک است و با توجه به نیاز دانشجویان حقوق در درس حقوق تجارت یک، نگاشته شده‌است.

با توکل بر خداوند متعال و ائمه اطهار و دماء شهداء این راه ادامه خواهد یافت.

رنـــدان مـــی‌معرفـــت بـــه اقبـــال کشـــند
نـــه چـــون دگـــران دُردی اشـــکال کشـــند
علمـــی کـــه بـــه درس و بحـــث معلـــوم نشـــد
آبـــی ســـت کـــه از چـــاه بـــه غَربـــال کشـــند

دکتر محمد مجتبی رودیجانی
قاضی دادگستری
مدرس دانشگاه

فصل اول

کلیات

در این فصل به مباحثی تحت عنوان کلیات پرداخته می‌شود که کلید ورود به بحث اصلی هستند.

۱-تعریف حقوق تجارت

تجارت در هیچ قانونی تعریف نشده لیکن مشاغل تجاری تعریف گردیده‌اند (ماده ۲ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۰۲/۱۳). برای تجارت می‌توان این تعریف را ارائه نمود. تجارت عبارت است از انجام دادن معامله به قصد بردن سود. این معامله، معامله به قصد استرباح گفته می‌شود. استرباح از ربح (سود، بهره و منفعت، ارباح جمع آن) و به معنی سود بردن می‌باشد. تجارت از اقسام کسب است. کسب یا شغل راهی است که از آن راه انسان‌ها به درآمد می‌رسند. بنابراین یکی از اقسام کسب، تجارت است و کسب اعم از تجارت است، یعنی هر کاسبی تاجر نیست ولی هر تاجری کاسب است. از نظر منطقی رابطه بین کسب و تجارت عموم و خصوص مطلق است.[1] خود کسب به سه قسمت تقسیم می‌شود: ۱- تجارت ۲- صناعت (صنعتگری و پیشه‌وری) ۳- فلاحت

۱- یکی از نسب اربعه است و آن نسبت بین دوکل است که شمول یکی به نحو مطلق بیش از دیگری باشد یعنی هم شامل آن شود و هم شامل افرادی دیگر.

(کشاورزی). عموم و خصوص مطلق یعنی هر کسبی تجارت نیست ولی هر تجارتی کسب محسوب می‌شود. مثلاً کشاورزی که کسب است ولی تجارت محسوب نمی‌شود. مطابق آنچه گفته شد حقوق تجارت را به این صورت تعریف می‌کنیم: مجموعه قوانین و مقرراتی است که حاکم بر معاملات تجاری و امور تجارتی و تجارت می‌باشد. شخصی که شغل خود را تجارت قرار می‌دهد باید از این مقررات پیروی کند. حاکم بودن این مجموعه قوانین و مقررات بر تجار به این دلیل است که در حقوق تجارت برای آن‌ها تعیین تکلیف می‌شود.[۱]

۲- حقوق تجارت یا حقوق تجار یا سیستم موضوعی و شخصی حقوق تجارت

اصولاً کشورهای مختلف در حقوق تجارت تابع یک از دو سیستم موضوعی یا شخصی می‌باشند . در سیستم موضوعی ابتدا معاملات تجاری مشخص شده و سپس اشخاصی که این معاملات را انجام می‌دهند را تاجر محسوب می‌کنیم . اما در سیستم شخصی یا حقوق تجار، ابتدا تاجر مشخص می‌شود و سپس اعمالی که این شخص تاجر انجام می‌دهد، تجاری محسوب می‌گردد. بنابراین در سیستم شخصی قواعد و مقررات ناظر بر تاجر می‌باشد در حالی که در سیستم موضوعی قوانین و مقررات ناظر بر حقوق تجارت می‌باشد . حقوق تُجار یعنی قواعد و مقرراتی که ناظر است بر اشخاصی که تاجر هستند ولی حقوق تجارت یعنی قواعد و مقرراتی که ناظر بر امور و معاملات تجاری هستند. مثلاً در بند سوم ماده دوم قانون تجارت عملیات دلالی و حق العملکاری جزء معاملات تجاری محسوب شده‌اند . بنابراین هر شخص که این اعمال را انجام دهد تاجر محسوب می‌شود، البته با شرایطی که گفته خواهد شد.

۱- رودیجانی، محمدمجتبی، حقوق تجارت به زبان ساده، تهران، انتشارات آوا، چاپ هشتم، ۱۳۹۹، ص۱۳

پس این ماده در بردارنده سیستم موضوعی حقوق تجارت است . اما ماده سوم همان قانون کلیه معاملات بین تجار و کسبه و صرافان و بانک‌ها را به اعتبار تاجر بودن طرفین یا یکی از آن‌ها تجاری محسوب کرده است .در نتیجه این ماده دربر دارنده سیستم شخصی یا همان حقوق تجار می‌باشد . در واقع حقوق تجارت ایران آمیزه‌ای از سیستم موضوعی و سیستم شخصی حقوق تجارت می‌باشد . گفته شده که هر دو نظر مزبور در دنیا مورد توجه قانون گذاران بوده است. مانند قانون تجارت آلمان مصوب ۱۸۹۷ که تقریباً تابع نظر شخصی است و کسانی مشمول آن هستند که نامشان در دفتر ثبت تجاری آمده باشد و قانون تجارت اسپانیا مصوب ۱۸۸۵ که به عکس از نظریه موضوعی تبعیت کرده است و فقط معاملات تجاری را در بر می‌گیرد.[۱]

۳- تعریف تاجر در دو سیستم موضوعی و شخصی

برای این که بدانیم مقررات حقوق تجارت بر چه اشخاصی حاکم است ابتدا باید تاجر را تعریف نماییم . همانطور که گفته شد برای شناسائی تاجر دو نظریه وجود دارد[۲]:

۱- سیستم شخصی که در این نظریه تاجر به شخصی گفته می‌شود که در دفتر ثبت تجاری ثبت نام کرده باشد و معاملاتی که انجام میدهد معاملات تجاری محسوب می‌شود . به عبارت دیگر ابتدا تاجر را می‌شناسیم و سپس معاملاتی که تاجر انجام میدهد را تجاری محسوب می‌کنیم.

۲- سیستم موضوعی که در این نظریه قانون معاملات و مشاغل تجاری را نام می‌برد و هر شخصی که شغل خود را این معاملات قرار بدهد تاجر محسوب می‌شود. بنابراین در

۱- رودیجانی، محمد مجتبی، حقوق تجارت به زبان ساده، همان، ص ١٤

۲- همان، ص ۲۲

این نظریه ابتدا معاملات تجاری را می‌شناسیم و سپس شخصی که این معاملات را انجام میدهد تاجر محسوب می‌نماییم.

۴- تعریف تاجر در قانون تجارت ایران

ماده اول قانون تجارت مذکور داشته: تاجر کسی است که شغل معمولی خود را معاملات تجاری قرار دهد .

مطابق این ماده اگر بخواهیم تاجر را بشناسیم باید ابتدا معاملات تجاری را بشناسیم . پس ابتدا قانون تجارت ایران تابع سیستم موضوعی است . اما در ادامه با توجه به مواد ۳ و ۵ همین قانون که توجه به سیستم شخصی دارند متوجه میشویم که سیستم ایران مختلط و بینابینی می‌باشد .

مطابق تعریف ماده اول قانون تجارت ازکسی که شغل معمولی خود را معاملات تجاری قرار داده است نام برده شده . البته بهتر بود واژه ی شخصی به کار برده میشد تا شامل اشخاص حقیقی و حقوقی هردو بشود، زیرا واژه کسی مشتمل بر اشخاص حقیقی یعنی افراد انسانی می‌باشد ولی شامل اشخاص حقوقی مانند شرکت‌های تجاری نمی‌باشد. شخص کسی است که موضوع حق قرار می‌گیرد مانند انسان و شرکت‌های تجاری. بنابراین شخص شامل شخص حقیقی که آن را انسان و شخص طبیعی هم می‌نامند و هم شخص حقوقی می‌شود. شخص حقوقی یعنی گروهی از افراد انسانی یا منفعتی از منافع عمومی که قوانین موضوعه آنها را در حکم شخص طبیعی و موضوع حقوق و تکالیف قرار داده است مانند شرکت‌های تجاری. مطابق ماده ۵۸۸ قانون تجارت شخص حقوقی می‌تواند دارای کلیه حقوق و تکالیفی شود که قانون برای افراد قائل است مگر حقوق و وظایفی که بالطبیعه فقط انسان ممکن است دارای آن باشد مانند حقوق و وظایف بنوت و ابوت و امثال آن . با توجه به آنچه که گفته شد و با دقت

در قانون تجارت ایران متوجه می‌شویم که نظام حقوقی ایران در این زمینه یک نظام حقوقی مختلط است. به عبارت دیگر همانطور که برخی نویسندگان گفته‌اند قانون تجارت ایران به تبعیت از حقوق فرانسه موضوعی دوگانه دارد.

یعنی به موجب ماده اول قانون تجارت، تاجر کسی است که به معاملات تجاری می‌پردازد(نظریه موضوعی) اما همین که معلوم شد چه کسی تاجر است یعنی از طریق معاملاتی که انجام میدهد برابر ماده ۳ همان قانون تقریباً تمام معاملاتش تجاری است (نظریه شخصی). [۱]

۵- مفهوم شغل معمولی در ماده اول قانون تجارت

در مورد شغل معمولی دو تلقی می‌تواند مطرح شود:

۱-شغل معمولی یعنی شغل اصلی و این درمورد اشخاصی مطرح می‌شود که دارای چند شغل هستند. بنابراین اگر شخصی دارای چند شغل باشد اگر شغل اصلی وی معاملات تجاری باشد آن شخص تاجر محسوب شده و اگر شغل اصلی وی معاملات تجاری نباشد، تاجر محسوب نمی‌شود. مثلاً اگر کارمندی برخی اوقات به معاملات تجاری بپردازد چون شغل اصلی او معاملات تجاری نیست درنتیجه تاجر محسوب نمی‌شود. در مواردی که شخص تنها یک شغل دارد با این نظریه تشخیص تاجر بودن یا نبودن آن شخص براساس همان شغل می‌باشد.

۲- شغل معمولی یعنی شغل مستمر و تکراری. بنابراین مشاغل اتفاقی از تعریف خارج می‌شوند. شغل معمولی یعنی کاری که به دفعات انجام می‌شود بنابراین اگر شخصی گاهی به خرید وفروش اتومبیل بپردازد چون کاری مستمر نیست این شخص تاجر محسوب نمی‌شود. به نظر می‌رسد منظور از شغل معمولی همان کاری است که به

۱- همان، صص ۲۲ و ۲۳

صورت مستمر انجام می‌شود زیرا با به‌کار بردن واژه شغل متوجه می‌شویم کـه مفهـوم استمرار در خود واژه شغل نهفته است و به‌کار معمولی گفته می‌شود که تکرار شـده و مستمر باشد، دراین‌صورت این کار شغل شخص محسوب می‌شود. زیرا شغل در لغـت به معنی کار و پیشه آمده است و اشتغال داشتن مشغول بودن و سرگرم بودن بـه کـار است و آن‌هم با تکرار و استمرار همراه است[۱].

۶- انواع معاملات تجاری

۱- معاملات تجارت ذاتی که عبارتند از معاملاتی که صـرف نظـر از انجـام دهنـدگان آن‌ها تجارتی محسوب می‌شوند. یعنی هر شخص که این کارها را انجـام بدهـد تـاجر محسوب می‌شود. مثلاً خرید به قصد فروش کاری تجاری است و هر شخصی که آن را انجام بدهد به شرط این‌که شغل معمولی وی باشد، تاجر محسوب می‌شود.

۲-معاملات تجارتی تبعی معاملاتی هستند که آن‌ها را به تبع کسانی که آن‌ها را انجام می‌دهند تجارتی می‌شناسیم. مثلاً کلیه معـاملات شـرکت‌هـای تجـارتی را معـاملات تجاری محسوب می‌کنیم. در واقع این معاملات بـه تبـع شـرکت‌هـای تجـاری یعنـی اشخاص حقوقی انجام دهنده آن‌ها تجارتی محسوب می‌شوند. در قانون تجـارت ایـران ماده دوم به بیان معاملات تجارتی ذاتی و ماده سوم همـان قـانون بـه بیـان معـاملات تجاری تبعی پرداخته است[۲].

۱- همان، ص ۲۳ و ۲٤

۲- همان، ص ۲٤

۷-شرایط اشتغال به تجارت

هنگامی‌که شخصی بخواهد به عملیات تجارتی بپردازد باید دارای شرایطی باشد. این شرایط عبارتند از:

۱-۷- تاجر باید دارای اهلیت باشد:

مطابق ماده ۲۱۰ قانون مدنی: متعاملین باید برای معامله اهلیت داشته باشند. مطابق ماده ۲۱۱ همان قانون: برای آن‌که متعاملین اهل محسوب شوند باید بالغ و عاقل و رشید باشند. بنابراین تاجر نیز ابتداً برای انجام معاملات تجاری باید این شرایط را داشته باشد. اهلیت در اصطلاح حقوقی به‌معنای توانایی و شایستگی شخص برای دارا شدن حقوق (اهلیت تمتع) و اجرای حقوق (اهلیت استیفاء) می‌باشد. به‌عنوان مثال حتی یک جنین هم می‌تواند دارای حقوق شود مشروط براین‌که زنده متولد شود (ماده ۹۵۷ قانون مدنی). مطابق ماده ۹۵۸ قانون مدنی هر انسانی متمتع از حقوق مدنی می‌خواهد بود لیکن هیچ‌کس نمی‌تواند حقوق خود را اجرا کند مگراین‌که برای این امر اهلیت قانونی داشته باشد. برای دریافتن این مفاهیم نیز باید به سراغ قانون مدنی برویم. مطابق ماده ۱۲۰۸ قانون مدنی: غیر رشید کسی است که تصرفات او در اموال و حقوق مالی خود عقلانی نباشد. در تبصره اول ماده ۱۲۱۰ همان قانون نیز آمده‌است: سن بلوغ در پسر ۱۵ سال تمام قمری و در دختر ۹ سال تمام قمری است. اما در تبصره‌ی دوم همان ماده آمده: اموال صغیری را که بالغ شده‌است در صورتی می‌توان به او داد که رشد او ثابت شده باشد. در واقع بلوغ رسیدن به یک وضعیت خاص جسمی و رشد رسیدن به یک وضعیت خاص ذهنی است. مجنون نیز شخصی است که خوب و بد را تشخیص نمی‌دهد و به‌اصطلاح حقوقی فاقد قوه تمیز حسن و قبح

است. مطابق ماده ۱۲۰۷ قانون مدنی: اشخاص ذیل محجور و از تصرف در اموال و حقوق مالی خود ممنوع می‌باشند:

۱- صغار ۲-اشخاص غیر رشید ۳- مجانین. حجر به معنی منع است و درواقع دربرابر این اشخاص مانعی برای پرداختن به اموری مانند تجارت وجود دارد[۱].

۲-۷-رعایت قوانین و مقررات مخصوص

اصولاً اشتغال به تجارت برای عموم اشخاص آزاد است اما دراین‌راستا باید قوانین و مقررات خاص رعایت شود. به‌عنوان مثال در ماده اول قانون انحصار تجارت مصوب ۱۳۱۱/۰۴/۱۹ آمده: تجارت خارجی ایران در انحصار دولت بوده و حق صادر کردن و وارد کردن کلیه محصولات صنعتی و طبیعی و تعیین میزان و شرایط ورود و صدور آن‌ها در حدود مقررات این قانون به دولت واگذار می‌گردد. همچنین در قانون دلالی مصوب ۱۳۱۷/۱۲/۱۸ آمده که یکی از شرایط اعطای پروانه دلالی داشتن تابعیت ایران است. به‌طورکلی یکی از شرایط اشتغال به کسب و تجارت تحصیل مجوز اشتغال به آن‌هاست و صدور مجوز کسب و تجارت نیز مستلزم رعایت قوانین و مقررات در ارتباط با نظامات شغلی است که در اجرای آن قوانین و مقررات و نظامات باید مدارک و مستنداتی به مراجع ذی‌ربط تسلیم گردد[۲]. به‌عنوان مثال طبق ماده واحده قانون پرداخت حق صدور و تمدید کارت بازرگانی مصوب ۱۳۶۷/۰۱/۲۸ مرجع صدور کارت بازرگانی واحد کارت بازرگانی وزارت بازرگانی است و به موجب تبصره این ماده واحده مدت اعتبار کارت بازرگانی یک‌سال و برای دو دوره دیگر قابل تمدید می‌باشد.

۱- همان، ص ۲۶

۲- همان، ص ۲۶